

# Meenutame üht progressiivset kooli

"Edasi"  
26. I 1971

## (50 aastat Võru Õpetajate Seminari tegevuse algusest)

Möödunud sügise augustis tulid Võrus 15. korda kokku endise Võru Õpetajate Seminari kasvandikud ja õppejõud, üle saja. Pikkade aastakümnete möödumisest (kool likvideeriti 1930. a.) hoolimata on omaaegset peret jäänud liitma ühised pedagoogilised huvid ja mälestused. See-kordse kokkutuleku põhjuseks oli seminari 50. sünni-aastapäev: asutamise otsus tehti 1. septembril 1920. Tollal, 50 aasta eest, oli peale paljude muude raskuste koolialal terav pädevate õpetajate puudus. Üle 80% õpetajatest olid kutseta, ja et Tartu seminar ükski ei suutnud kõiki Lõuna-Eesti kooli rahuldada, oli eeskätt Võru- ja Valgamaa tarvis uue avamine Võrus hädavajalik.

Pealehakkamine polnud vaba raskustest: oli kitsas ruumidega, õppejõudude leidmisega, mitmesuguseid tõkkeid seadis varjatud vastutöötamine. Nii siis läkski üle nelja kuu, enne kui Võru seminar võis oma ukseid avada. See oli 7. jaanuaril 1921. Ettevalmistus- ja I klassi oli vastu võetud 42 õpilast. Seda päeva võibki siis pidada tegelikuks alguseks ja seda on põhjust meenutada ka pool-saja aasta möödumisel.

Seminari ajutiseks juhatajaks sai kohaliku tütarlaste gümnaasiumi direktor Johan Koe-mets ja õppejõududeks esimesel õppeaastal 12 õpetajat, kellest elavad veel kaks — Erta Ots ja Saima Jaaska.

Võru seminari teadlikum väljakujundamine algas sama aasta veebruaris, millal kohale jõudis kooli juht, direktor Johannes

Käis, kelle nimega selle kooli areng lahutamatu seotuks jäi. (26. detsembril 1970 möödus J. Käisi sünnist 85 aastat.) Juba varem, eriti õppejõuna Riias ja Vologda Õpetajate Instituudi direktorina oli J. Käis äratanud tähelepanu ja tunnustust kui uue-duspedagoog. Enne Võrru asumist oli ta olnud tegev riigi kooli-nõunikuna Tallinnas. Neil asja-oludel, et uus seminar tuli raja-da tühjale kohale ja et selle ra-jaja oli sügavalt veendunud tsaa-riaegse kooli igandlikkuses, kuju-nes J. Käisi tegevuse Võru semina-ri juhina silmapaistvaks kooli-uuendustööks. Seda võimaldas eeskätt tema enese suur pedago-giline eruditsioon, oskus ajakoha-seid pedagoogilisi vaateid õigesti rakendada, tema väsimatu orga-nisaatorivaim, viljakas tegevus koolikirjanikuna ja lektorina mitte ainult oma kooli, vaid kogu Eesti ulatuses. Pärast Võru semi-nari likvideerimist, 30-ndail aastail sai temast eesti õpetajakonna organiseeerija ja metoodiline suunaja.

Juba Võru seminari tegevuse alguse pidulikul tähistami-sel 13. märtsil 1921 pidas J. Käis uue kooli sihte selgitava kõne. Avaldatud mõtted, mis ajapikku täienesid ja konkretiseerusid, jäidki seminari juhtmõtteks. Kooli töö oli seotud paljude katsetus-tega, elulisemate töövõtete otsi-misega, kusjuures peeti silmas tolleaegseid olusid, eriti töötamist liitklassides. J. Käisil oli eri-line võime siduda teoo-riat praktikaga, valida ja sünteesida elulise-mat ning oskus õppe-

tööd õigesti siduda õpi-laste psüühikaga. Võru seminarist sai uuendus-liku pedagoogika näi-diskool, kuhu tuldi ka mujalt õppima. Seal said valitsevaks töökasvatuse, õpilaste ise-tegevuse ja kasvatustöös õpi-laste omavalitsuse põhimõ-te. Selle kooli vastu tuntu huvi ka väljaspool, eriti Soomes ja Lätis. Iga-aastased koolinäitused nii Võ-rus kui ka üle-eestilised, kus Võ-ru seminargi esines, õpetajate täienduskursused, kus esinesid J. Käis ja ta mõtteosalised, tõm-basid endale elava tähelepanu. 1928. a. esindas Võru seminar edukalt eesti kooli ülemaailmsel koolinäitusel Londonis. Võru se-minari toimetisena ilmunud pe-dagoogiline aastaraamat «Teel töökoolile» (ilmus kokku 7 numb-rit) tõi ära kirjutati uuendusliku koolitöö teooria ja praktika koha-ta. Eriti viljakaks kujunes J. Käi-si ja ta mõtteosaliste, hiljem ka kasvandike (Rudolf Reimani, Arvo Lehise, Valtter Härma, Rudolf Taba, Viktor Ordliku, Ants Udra-se, Aleks Vallneri, Boris Rea, Karl Praakli) koolikirjanduslik töö. J. Käisi toimetusel ilmus ula-tuslik praktilist uuenduslikku koolitööd juhendav käsiraamatute sari «Uusi teid algõpetuses» ja tei-si õpperaamatuid. J. Käisi ümber koondus rühm kooli uuenduslii-ke õpetajaid, kelle vahel hoidis sidet ajakiri «Kooli uuenduslane». J. Käisi sulest ilmus veel õpiku-id ja metoodika käsiraamatuid ja loendamatu kirjutiisi ajakirjan-duses. Oma rikkaliku pedagoogi-lise pärandi hulgas jättis J. Käis järele kaks mahukat ja sisulttö-

husat käsikirja: «Loodusõpetuse metoodika» ning didaktika alu-seid ja pedagoogika ajalugu üle-vaatlikult käsitlev «Õpetuse alu-sed ja teed» (see 1000-lehekülje-line käsikiri, samuti eelnimetatu, asuvad Tartus Kreutzwaldi-nim. kirjandusmuuseumis).

Kogu pedagoogilisele, kooli-uuenduslikule tegevusele sai lätteks Võru Õpetajate Semi-nar. Võitnud poolehoidu progres-siivselt mõtlevas õpetajaskonnas, oli ta pinnuks silmas juhtivale tagurlikule ringkonnale. Et selles koolis valitses vabamaid mõtteid ja et selle õpilaskonna moodusta-sid enamikus töörahva hulgast pärit noored, hakati Võru semi-nari pidama kommunistide koo-lik. Seepärast oli ta ka esimeste seminaride seas, mis 1930. a. su-leti.

Koolis valitsenud, ta kasvan-dikke tugevaks kollektiiviks liit-nud töövaim jäi edasi elama. Aas-taid ühendas Võru seminari pe-ret ühing «Võru Seminar», mis korraldas iga-aastasi kokkutule-kuid, andis välja oma ajakirja «Teated» ja metoodika käsiraa-matuid. Side on jäänud püsima, kuigi noorimad selle kooli perest on juba üle 60 aasta vanad. Pal-jud Võru seminari kasvandikud tegelevad nüüd oma kooli silma-paistvamate esindajate pedagoogi-lise pärandi kogumise, uurimise ja talletamisega, selleks et seda, mis kord on juba leitud, ei tarvit-seks taas leiutada.

KARL LAANE,  
õpetaja-pensionär